

**ZMİR (SMYRNA)
AGORA KAZISI 2002-2003 YILLARI SIKKE BULUNTULARI***

Nurgül DEMİRTAŞ**

ÖZ: Bu makalede, İzmir Arkeoloji Müzesi tarafından yürütülen 2002-2003 yılları kazı çalışmalarında ele geçen sikkeler hakkında bilgi verilecektir. İzmir (Smyrna) Agora'sında 2002-2003 yılı kazı sezonunda bulunan toplam 913 adet sikke incelenmiştir. Bu sikkeler Agora'nın Kuzey Galeri (Bazilika) ve Batı Galerisinde yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkarılmıştır. **913** Adet sikkeden **13** Adeti Hellenistik Dönem'e (M.Ö. 330-30); **52** Adeti Roma İmparatorluk Dönemi'ne (M.Ö. 27- MS. 284); **699** Adeti Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne (M.S. 284-498), **9** Adeti Bizans Dönemi'ne (M.S. 491-1453); **27** Adeti Osmanlı Dönemi'ne (M.S.1299-1923) ve **1** Adeti de Avusturya İmparatorluk Dönemi'ne (M.S.1816) tarihlendirilmiştir. **112** Adet sikkenin ise hangi döneme ait olduğu saptanamamıştır.

Anahtar Kelimeler: İzmir, Agora, Sikke

**COINS FROM THE 2002-2003 AGORA EXCAVATIONS IN İZMİR
(SMYRNA)**

ABSTRACT: This article gives information about the coins obtained in 2002-2003 excavations conducted by İzmir Archeology Museum. Total 913 coins found in the excavation seasons of 2002-2003 in İzmir (Smyrna) Agora were examined. These coins were found in the excavations in the North Gallery (Basilica) and West Gallery of Agora. Of 913 coins, 13 were dated as Hellenistic period (330-30 BC); 52 as Roman imperial period (BC27-284 AD); 699 as Late Roman imperial period (284-498 AD), 9 as Byzantine period (491-1453 AD); 27 as Ottoman period (1299-1923 AD) and 1 as Austria Imperial period (1816 AD). The dates of 112 coins could not be identified.

Keywords: İzmir, Agora, Coin

* 2004 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Bölümü'nde hazırlanmış Yüksek Lisans Tezi'nin düzenlenmiş ve düzeltilmiş bir bölümünü içermektedir.

** Dr. Nurgül Demirtaş , demirtas.nurgul@gmail.com.

Giri

Antik ça ın önemli agoralarından biri olan ve onia bölgesi'nde bulunan zmir (Smyrna) **(Res.1)** Agorası, Namazgâh semtinde olup, bir devlet agorasıdır.¹ Mevcut kalıntılar ve yapılan sondajlar Agora'nın Büyük skender'den hemen sonra M.Ö. 4. yüzyıl sonunda, yeni kentin ilk imar projelerinden biri olarak in a edildi ini göstermektedir. Helenistik Dönemden itibaren Agora etap etap yenilenmi , de i ikliklere u ramı , eklentiler yapılmı , M.S. 2. yüzyılın sonu-3. yüzyılın ba ında bugün görülen halini almı ve en geç M.S.7. yüzyıla kadar genel karakterini korumu tur.² Agora'da gerçekleştirilen ilk kazılar, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kazı faaliyetlerinden biri olarak 1932 yılında ba latılmı ve 1941 yılına kadar zmir Müzesi Müdürü Selahattin Kantar ve Rudolf Naumann tarafından sürdürülmü tür.³ Agora kazılarına, uzun bir aradan sonra 1996-1998 kazı sezonlarında zmir Müzesi tarafından kısa aralıklarla devam edilmi tir ve 1998 yılında tekrar ara verilmi tir. 2002 yılının Temmuz ayında yeniden ba layan kazı çalı malarında, Bazilika'da (Kuzey Galeri) toplam 14 açmada çalı ılmı ve 2003 yılında da Bazilika'da (Kuzey Galeri) çalı malara devam edilmi tir. 2007 yılından itibaren ise zmir Agorası'nda kazı çalı maları, Dokuz Eylül Üniversitesi adına Yrd. Doç. Dr. Akın Ersoy tarafından yürütülmektedir.⁴

Bu kazılar sonucunda, büyük bir bölümü ortaya çıkartılan zmir Agorası'nın **(Res.2)** dikdörtgen formda **(Res.3)**, ortada geni bir avlu ile etrafındaki sütun ve kemerler üzerine in a edilmi üç katlı ve önünde merdiveni olan bir yapı oldu u anla ılmı tir. Bu yapının zemini kemerlerden olu an dehlizler üzerine yapılmı tir ve agora bunun üzerinde iki kat olarak yükselmektedir.

Agora'da dört galeri vardır. Bunlar, Batı Galeri **(Res.4)**, Bazilika (Kuzey Galeri) **(Res.5)**, Do u Galeri ve Güney Galeri. Yapılan kazılar sonucunda Batı Galeri'nin büyük bir kısmı, Bazilika'nın (Kuzey Galeri) tamamı, Do u Galerinin küçük bir bölümü ortaya çıkarılmı tir. Agora'nın

¹ Yusuf Gül, *Agora ve zmirli Homeros*, zmir, 1994, s. 1.

² Akın Ersoy - Mehmet Önder "Antik Smyrna: Seçilmi Eserler ve Sikkeler (2007-2009)" zmir, 2011, s.16.

³ Ekrem Akurgal, *Anadolu Uygarlıkları*, stanbul, 1995, s. 301; Rudolf Naumann, ve Selahattin Kantar, "Die Agora Von zmir", *stanbul Forssschungen 17*, Berlin, 1950, s.69-114.

⁴ Akın Ersoy, "2007 Yılı Smyrna Antik Kenti Kazısı", 30. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 2009, s.33. Ayrıca Agora ve Sikkeler (2007-2009) için bkz. Ersoy - Önder "Antik Smyrna: Seçilmi Eserler ve Sikkeler (2007-2009)" zmir, 2011.

güneyindeki alanda ise Güney Galeri'nin oldu u dü ünülmektedir.⁵ Kazı çalı maları Batı Galeri ve Bazilika (Kuzey Galeri)'da yo unla tırlımı tır ve bu alanda kazılar devam etmektedir.

zmir (Smyrna) Agora Kazısı 2002-2003 yılları sikke buluntularını, çıkarıldıkları mekânları (Bazilika ve Batı Galeri) ve tarihsel süreçlerini bir arada de erlendirmek amacıyla yapılan bu çalı mada sikkelerin detaylı katalog çalı ması yapılmı tır.

zmir Agorası'nda 2002-2003 yılı kazı sezonunda toplam **913** adet sikke bulunmu tur. (**Res.6**) Bu sikkeler Agora'nın Bazilika (Kuzey Galeri) ve Batı Galerisinde yapılan çalı malar sonucunda ortaya çıkarılmı tır. **913** adet sikkeden **13** adeti Hellenistik Dönem'e (M.Ö. 330-30), **52** adeti Roma mparatorluk Dönemi'ne (M.Ö. 27- M.S. 284), **699** adeti Geç Roma mparatorluk Dönemi'ne (M.S. 284-498), **9** adeti Bizans Dönemi'ne (M.S. 491-1453), **27** adeti Osmanlı Dönemi'ne (M.S.1299-1923), ve **1** adeti de Avusturya mparatorluk Dönemi'ne tarihlendirilmi tır. **112** adet sikkenin ise üzerlerindeki bozulmadan dolayı hangi döneme ait oldu u saptanamamı tır. 913 adet sikkenin 904 adeti bronzdan ve 9 adeti de gümü tendir.

Hellenistik Dönem M.Ö. 330 - 30

2002-2003 Yılında zmir (Smyrna) Agora Kazısı'nda Hellenistik dönem'e (MÖ. 330–30) tarihlenen toplam 13 adet sikke bulunmu tur ve bunlar zmir Agorası'nda bulunan en erken sikke örneklerini olu turmaktadırlar. Bu sikkelerden 9 adeti Smyrna Kent Sikkesi⁶ olup MÖ. II. - I. yüzyıla tarihlendirilmi tır. Ayrıca Aiolis Bölgesi'nde yer alan Kyme kentine⁷ ait 2 adet sikke vardır. Bu sikkeler Smyrna ve Kyme arasındaki ticari ili kilerin bir göstergesidir. Sikkeler M.Ö. 350-250 yılları arasına tarihlendirilmi tır. Henüz hangi kente ait oldu u saptanamayan iki adet sikkenin de Hellenistik Dönem'e ait oldu u dü ünülmektedir.

Roma mparatorluk Dönemi M.Ö. 27-M.S. 284

2002-2003 Yılında zmir (Smyrna) Agora Kazısı'nda Roma mparatorluk Dönemi'ne (M.Ö. 27- M.S. 284) ait 52 adet sikke bulunmu tur. Bu sikkelerden 1 adeti Vespasianus (M.S. 69-79)⁸, 1 adeti

⁵ Ersoy-Önder, *age.*, s.16.

⁶Smyrna Kent Sikkeleri için bk. *SNGTübMysien-onien*, 3185-3188; *SNGCoplonia* 1223-1225.

⁷ Kyme sikkeleri için bk. *SNGTübAeolis*, 2690-2693; *SNGCopAeolis*, 41-45.

⁸ Vespasianus sikkesi için bk. *RIC II*, s.68, no:429.

Hadrianus (M.S. 117-138)⁹, 1 adeti Faustina Junior (M. Aurelius'un e i) (M.S. 145-175)¹⁰, 1 adeti Lucilla (Lucius Verus'un E i) (M.S. 161-169)¹¹, 1 adeti Septimius Severus (MS. 193-211)¹², 2 adeti Iulia Domna (Septimius Severus'un E i, M.S. 193-217)¹³, 2 adeti Caracalla (M.S. 198-217)¹⁴, 1 adeti Geta (M.S. 198-209)¹⁵, 1 adeti I. Philippus (M.S. 244-249)¹⁶, 1 adeti Otacilla Severa (I.Philippus'un E i) (M.S. 244-249)¹⁷, 2 adeti Gallienus (M.S. 253-268)¹⁸ ve 4 adeti de II. Claudius Gothicus devrine (M.S. 268-270)¹⁹ aittir.

Roma Dönemi'ne ait en erken sikke Vespasianus devrine (M.S. 69-79), en geç sikke ise II. Claudius Gothicus devrine (M.S. 268-270) aittir. Roma imparatorluk Dönemi'ne ait olan sikkelerden 11 adeti Smyrna (zmir) kent sikke-sidir.²⁰ Phrygia Bölgesinde bulunan Akmonion²¹ ehrine ve Mysia bölgesinde bulunan Pergamon²² ehrine de ait birer adet sikke bulunmu tur. Ayrıca iki kent arasındaki uyumu, antla mayı gösteren üç adet Homonoia sikkesi de bulunmu tur. Bu sikkelerden bir tanesi Sardes ile Ephesos kenti²³ arasındaki uyumu göster-mektedir. Di er iki sikkenin ise hangi kentlere ait oldu u saptanamamı tır.

Geç Roma imparatorluk Dönemi M.S. 284-498

Bu döneme ait toplam 699 adet sikke bulunmu tur. Bu sikkelerden 246 adetinin hangi imparatora ait oldu u tam olarak saptanamı tır. Geç Roma imparatorluk Dönemi'ne²⁴ ait olan sikkelerden 255 adeti Bazilika'daki (Kuzey Galeri) T-20 açmasında toplu halde bulunmu tur. 255 adet sikkenin

⁹ Hadrianus sikkesi için bk. Dietrich O. A. Klose, *Die Münzprägung von Smyrna in der römischen Kaiserzeit*, Berlin, 1987, Tafel 33, V1-R1(Var.)

¹⁰ Faustina Junior sikkesi için bk. Klose a.g.e. Tafel 41, R15(var.)

¹¹ Lucilla sikkesi için bk. *RIC III*, s.275, no:771.

¹² Septimius Severus sikkesi için bk. Klose a.g.e. Tafel 44, V1.

¹³ Iulia Domna sikkesi için bk. Klose *age.*, Tafel 44,V8, R53-R54.

¹⁴ Caracalla sikkeleri için bk. Klose *age.*, Tafel 46, R4; *RIC IV*- Part 1, s.212-313.

¹⁵ Geta sikkesi için bk. *BMCPPhrygia*, s. 16, No: 75-76, Plate III.12.

¹⁶ I. Philippus sikkeleri için bk. *RIC IV*- Part 3, s.54-87.

¹⁷ Otacilla Severa sikkeleri için bk. *RIC IV*- Part 3, s.82-93.

¹⁸ Gallienus sikkeleri için bk. *RIC V*- Part 1, s.66-105.

¹⁹ II. Claudius Gothicus sikkeleri için bk. *RIC V*- Part 1, s.201-238.

²⁰ Roma imparatorluk Dönemi'ne ait Smyrna (zmir) sikkeleri için bk. *SNGvAullonien* 2183, 2187; *SNG Cop. Ionia* 1308-1313.

²¹ Akmonion sikkesi için *BMCPPhrygia*, s. 16, No: 75-76, Plate III.12.

²² Roma imparatorluk Dönemi'ne ait Pergamon sikkeleri için bk. *SNGCopMysia* 446- 519; *SNGTübMysien-Ionien* 2466-2491.

²³ *BMCLydia*, s.276, no:215-216.

²⁴ Geç Roma imparatorluk Dönemi'ne ait sikkeler için bk. *RIC VI-X* London 1951-1994; *LRBC* London, 1965, *DOC* Washington,1992.

hepsi, Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne (M.S. 284-498) tarihlendirilmiştir. Bu toplu bulun-tu, I. Valentinianus, Eudoxia, Arcadius, Honorius ve II. Theodosius devirlerini (M.S. 364-450) kapsamaktadır. Yani bu sikkeler yaklaşık 86 yıllık bir süreyi içermektedir. Toplu halde bulunan bu sikkelerin büyük bir çoğunluğu Arcadius'a (M.S. 383-408) ve Honorius'a (M.S. 393-423) aittir.

Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait en erken sikkenin Maximianus (M.S. 286-305) devrine, en geç sikkenin ise I. Leo devrine (M.S. 457-474) ait olduğu saptanmıştır.

Tam olarak saptanabilen sikkelerden 2 adeti Maximianus (M.S. 286-305), 3 adeti I. Constantinus (M.S. 307-337), 1 adeti I. Licinius (M.S. 308-324), 1 adeti Crispus (M.S. 317-326), 10 adeti II. Constantius (M.S. 337-361), 15 adeti Constantinus Sülalesi'ne (M.S. 306-363), 5 adeti I. Valentinianus (M.S. 364-375), 5 adeti Valens (M.S. 364-378), 1 adeti Gratianus (M.S. 367-383), 1 adeti II. Valentinianus (M.S. 375-392), 4 adeti I. Theodosius (M.S. 379-395), 1 adeti Aelia Flacilla (I.Theodosius'un eşi, M.S. 379-395), 84 adeti Arcadius (M.S. 380-408), 18 adeti Eudoxia (Arcadius'un eşi, M.S.395-404), 68 adeti Honorius (M.S. 393-423), 27 adeti de II. Theodosius (M.S. 402-450), 3 adeti Marcianus (M.S. 450-457) ve 7 adeti de I. Leo. (M.S. 457-474) devrine tarihlendirilmiştir.

Bizans Dönemi M.S. 491-1453

Bizans Dönemi'ne ait 9 adet sikke vardır ve bu sikkelerden en erkeni Anastasius'a (M.S. 491-518) aittir. 2 adet Anonim Bakır Follis²⁵ sikke de M.S. 976-1096 yılları arasına tarihlendirilmiştir. Diğer 5 adet sikkenin ise hangi imparatorlara ait olduğu saptanamamıştır. Bizans Dönemi'ne ait olan sikkelerin azlığı, bu dönemde Agora'nın fazla kullanılmadığını göstermektedir.

Osmanlı Dönemi 1299-1923

Osmanlı Dönemi'ne²⁶ ait 27 adet sikke vardır ve bu sikkelerden en erkeni II. Mahmut'a (1808-1839) aittir. Ayrıca Abdülmecid ve V. Mehmet Reşad'a ait sikkeler de vardır. Agora'nın bu dönemde mezarlık olarak kullanıldığını bilinmektedir.

²⁵ Anonim Bakır Follis için bk. *DOC*, Vol. III, Part 2, s.634-707; Whitting, P. D., "The Anonymous Byzantine Bronze", *NC*,1955, s.89-98; David R. Sear, *Byzantine Coins and Their Values*, London 1987, s.375-380.

²⁶ Osmanlı Dönemi sikkeleri için bk. Nuri Pere, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, Yapı Kredi Bankasının Osmanlı Madeni Paraları Koleksiyonu, İstanbul 1968.

Avusturya İmparatorluk Dönemi

Avusturya İmparatorluk Dönemi'ne ait 1 adet sikke vardır. Bu sikke 1804-1835 yılları arasında imparatorluk yapan I.Francis'e²⁷ aittir. Bu sikke 1816 yılında basılmıştır. Bu sikkeyi Osmanlı-Avusturya arasındaki ticari bağlantılarla ilişkilendirebiliriz.

Sonuç olarak, sikkelerin dönemleri, azlık ve çoklukları İzmir'i (Smyrna) ve Agora'yı tarihsel süreçte tanımlar. İzmir Agorası'nda en erken sikke Hellenistik Dönem'e (MÖ. 330-30) aittir. Yani bu sikkeler, İzmir'in (Smyrna) Hellenistik Dönem'de yeniden kurulmasından ve Kadifekale eteklerine taşınmasından sonra basılmıştır. Ayrıca Hellenistik Dönem'e tarihlenen iki adet de Kyme kent sikkesi vardır. Bu sikkeler Agora'daki en erken (M.Ö.350-250) döneme tarihlenen sikkelerdir ve bize Smyrna ve Kyme arasındaki ticari ilişkilerin varlığını göstermektedirler.

İzmir (Smyrna) Agorası'nda bulunan sikkelerin çoğu Roma İmparatorluk Dönemi'ne (M.Ö.27- M.S.284) ve Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne (M.S. 284-498) aittir. Bu sonuç da bize Agora'nın özellikle bu dönemlerde yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir. Başka kentlere ait olan sikkeler ise İzmir (Smyrna) ve bu kentler arasındaki ticari ve siyasi ilişkilerin bir kanıtıdır.

Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait sikkelerin çoğu İmparator Arcadius (M.S. 383-408) ve Honorius devirlerine (M.S. 393-423) aittir. Bu sikkeler Hıristiyanlığın yayıldığı bu dönemde ve sonrasında, Smyrna'nın önemli bir piskoposluk merkezi olduğunu gösterirken²⁸ İzmir'in İmparator Sofist Leo tarafından diğer şehirler arasında başşehir olarak kabul edilmesi²⁹ de bunun bir diğer kanıtıdır.

Bizans Dönemi'ne (M.S.491-1423) ait sikkelerin azlığı ise bize Agora'nın Bizans döneminde fazla kullanılmadığını göstermektedir. Osmanlı Dönemi'ne (M.S.1299-1923) ait sikkeler ise bu dönemde Agora'nın kullanıldığını, bir kanıtıdır ve bu dönemde Agora'nın mezarlık olarak kullanıldığını bilinmektedir. Avusturya İmparatorluk Dönemi'ne (M.S.1657-1918) ait sikke ise bize Osmanlı Dönemi'nde Avusturya'nın İzmir'deki ticari faaliyetleri hakkında bir ipucu verir.

Ayrıca katalogta 40 adet sikke'ye yer verilmiştir. Katalogta Hellenistik Dönem'e (MÖ. 330-30) ait 2, Roma İmparatorluk Dönemi'ne

²⁷ http://coinquest.com/cgi-bin/cq/coins?main_coin=8238, 11 Mart 2014.

²⁸ Veli Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, TTK, Ankara, 2007, s.89.

²⁹ F.V.J. Arundell, *İzmir Hakkındaki Tarih Araştırmaları ve Değerlendirmeleri*, (Çev. A.Z. Ökmen), İzmir, 1949, s. 13.

(M.Ö.27- M.S.284) ait 12, Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne (M.S. 284-498) ait 21, Bizans Dönemi'ne (M.S.491-1423) ait 1, Osmanlı Dönemi'ne (M.S.1299-1923) ait 3 ve Avusturya İmparatorluk Dönemi'ne ait 1 adet sikke yer almaktadır.

Katalog

Hellenistik Dönem (M.Ö. 330-30)

Kyme M.Ö. 350-250

Öy. Sa a dönük bir kartal.

Ay. Tek kulplu bir kap. KY

Ref.: *SNGTübAeolis*, 2690-2693; *SNGCopAeolis*, 41-45

1. AE. 13 mm, 1.7 gr., Env. No: 03. A.3. 435

Smyrna M.Ö1. 90-50

Öy. Sa a dönük Apollon Ba 1.

Ay. Lyra. CMYP (-----)

Ref.: *BMCİonia*, s. 244, No: 71, Plate XXV-14

2. AE. 11 mm, 1.0 gr., Env. No: 03. A.3. 888

Roma mparatorluk Dönemi (M.Ö. 27-M.S. 284)

Vespasianus M. S. 71

Öy. Sa a dönük, defne çelenkli Vespasianus büstü. IMP CAESAR

VESPASIAN AVG(PMT) PPP COS III

Ay. Ayakta duran, sola dönük, giyimli, sa elinde pileus, sol elinde asa tutan

Libertas. LIBER(TAS) PVBLICA S C

Ref.: *RIC II*, s.68, no:429

3. AE. 36 mm, 24.5 gr., Env. No: 02. A.3. 116

Traianus M.S.(98-117) - Commodus (M.S. 177-192)

Smyrna

Öy. Sa a dönük Zeus Akraios ba 1. (ZEVC AK)PAIOOC

Ay. Pruva. Y

Ref.: *BMCİonia*, s. 258, No: 8, Plate XXVII; *SNGvAullonien*, 2187

4. AE. 18 mm, 2.9 gr., Env. No: : 02. A.3. 130

Öy. Sa a dönük Zeus Akraios ba 1. ZEVC- AKPAIOOC

Ay. Sa a do ru giden bir aslan. Y

Ref.: *SNGvAullonien*, 2183

5. AE. 18 mm, 3.2 gr., Env. No: 02. A.3. 566

Hadrianus (M.S.117-138)

Smyrna

Öy. Sa a dönük, defne çelenkli Hadrianus büstü. Lejand silik.

Ay. Ön cephesinde 6 adet sütun bulunan bir tapınak. Lejand silik. Altta – I-
Ref.: Dietrich O. A. Klose, *Die Münzprägung von Smyrna in der römischen
Kaiserzeit*, Berlin, 1987, Tafel 33, V1-R1(Var.)

6. AE. 26 mm, 14.1 gr., Env. No. 03. A.3. 293

Faustina Junior (M.S. 145 – 175)

Smyrna

Öy. Sa a dönük Faustina Junior büstü. FAVSTI(NA CEBACTH)

Ay. Ayakta duran, sola dönük, giyimli, ba ında polos olan Tykhe. Lejand
silik.

Ref.: Dietrich O. A. Klose, *Die Münzprägung von Smyrna in der römischen
Kaiserzeit*, Berlin, 1987, Tafel 41, R15 (Var.)

7. AE. 25 mm, 8.1 gr., Env. No. 03. A.3. 306

Lucilla (M.S. 161 – 169)

Öy. Sa a dönük, diademli Lucilla büstü. LVCILLAE A(VG) ANTONINI
AVG(F)

Ay. Ayakta duran, ba ı örtülü, elinde kundakta olan bir çocuk tutan Juno.
(IVNONI) LVCI(NAE)

Ref.: *RIC III*, s.275, no:771.

8. AR. 19 mm, 3.4 gr., Env. No. 02. A.3. 66

Septimius Severus (M.S. 193 – 211)

Smyrna

Öy. Sola dönük, oturan, ba larında çelenk olan, giyimli, Septimius Severus,
Caracalla ve Geta. V V K /

Ay. Çelenk içinde ve dı ında lejand. Lejand silik. (V V , / / V /)

Ref.: Dietrich O. A. Klose, *Die Münzprägung von Smyrna in der römischen
Kaiserzeit*, Berlin, 1987, Tafel 44, V1.

9. AE. 35 mm, 24.9 gr., Env. No. 02. A.3. 190

Iulia Domna (M.S. 211/212-217)

Smyrna

Öy. Sa a dönük, diademli Iulia Domna büstü. IO(C C)

Ay. Ön cephesinde 4 adet sütun bulunan bir tapınak. Tapınak içinde ayakta duran, bereket boynuzu tutan Tykhe. Lejand okunmuyor. Altta, CMYP

Ref.: Dietrich O. A. Klose, *Die Münzprägung von Smyrna in der römischen Kaiserzeit*, Tafel 44, V8 - R53.

10. AE. 23 mm, 6.3 gr., Env. No: 03. A.3. 321

Caracalla (M.S. 198 – 211)

Smyrna

Öy. Sa a dönük, defne çelenkli, pelerinli Caracalla büstü. VT K VP

Ay. Oturan, sola dönük, sol elinde asa, sa elinde Nike tutan Iuppiter.

V V , / / / ve Altta
V /

Ref.: Dietrich O. A. Klose, *Die Münzprägung von Smyrna in der römischen Kaiserzeit*, Berlin, 1987, Tafel 46, R4.

11. AE. 30 mm, 13.0 gr., Env. No: 02. A.3. 98

Sardes-Ephesos, Homonoia sikkesi

Öy. Sa a dönük, defne çelenkli, zırhlı, pelerinli Caracalla büstü. (VT KAI
V C V)

Ay. Sardes Kore'sinin ve Ephesos Artemis'inin kült heykeli. Kore solda, bu day ve mısır ba akları arasında. Sa da Ephesos Artemis'i iki geyik arasında. (NPOV V APX A TO CAP IAN N K) CI
OMONOA

Ref.: *BMCLydia*, s.276, no:215-216

12. AE. 33 mm, 19.3gr., Env. No: 03. A.3. 305

Geta Caesar (M.S. 198-209)

Akmoneia

Öy. Sa a dönük, zırhlı, genç Geta büstü. (C)T ()TAC (KA)I

Ay. Ayakta duran, sola dönük, sa elinde bu day ba a 1, sol elinde ise uzun bir me ale tutan, uzun khiton ve peplos giymi Demeter. AKMON

Ref.: *BMCPPhrygia*, s. 16, No: 75-76, Plate III.12

13. AE. 24 mm, 7.0 gr., Env. No: : 03. A.3. 565

II. Claudius Gothicus (MS. 270-275)

Öy. Sa a Dönük, I ın Taçlı II. Claudius Gothicus Büstü. (DIVOCLA)VDIO
Ay. Dört Panelli, Yanan Bir Sunak. Dört Panelin Her Birinde Bir Nokta.
CONS(OCRATIO)

Ref.: *RIC V-1*, s.233, no:261.

14. AR. 16 mm, 2.1 gr., Env. No: 03. A.3. 595

Geç Roma İmparatorluk Dönemi (M.S. 284-498)

Maximianus (M.S. 286-310)

Cyzicus M.S. 295-299

Öy. Sa a dönük, 1 ın taçlı, pelerinli Maximianus büstü. IMP C M A
MAXIMIANVS PF AVG

Ay: Sa da elindeki globus üzerinde duran Victoria'yı kar ısında duran
mparator'a uzatan Jupiter. Jupiter sol elinde asa tutmakta. CONCORDIA
MILITVM. Altta K

Ref.: *RIC VI*, s.581, no: 15b.

15. AE. 22 mm, 3.1 gr., Env. No: 03. A.3. 593

I.Constantinus (M.S. 307-337)

Cyzicus M.S. 340

Öy. Sa a dönük, ba ı örtülü I. Constantinus büstü.

DVCONSTAN(TIN)VSPFAVGG

Ay. Sa a do ru giden Quadrigayı süren, ba ı örtülü I. Constantinus. SMK?

Ref.: *RIC VIII*, s.490, no: 4.

16. AE, 15 mm, 1.3 gr., Env. No: 02. A.3. 26

II. Constantius (M.S. 337-361)

Constantinopolis M.S. 351 – 355

Öy. Sa a dönük, diademli, pelerinli II. Constantius büstü. (DNCONSTAN)
TIVS PF AVG

Ay. Sa da elindeki mızra ı yere dü mü olan atlı sava ıya saplamak üzere
olan imparator. (FEL TEMP RE)PARATIO, Altta CONS-

Ref.: *RIC VIII*, s.460, no:135.

17. AE, 17 mm, 1.7 gr., Env. No: 02. A.3. 123

I. Valentinianus (M.S. 364 – 375)

Siscia M.S. 367 – 375

Öy. Sa a dönük, diademli, pelerinli I. Valentinianus büstü. DN
VALENTINIANVS PFAVG

Ay. Sa a do ru giden, sol eliyle labarum, sa eliyle de bir esirin saçlarından tutarak sürükleyen imparator. GLORIA ROMANORVM, solda M, sa da P üstünde yıldız. Altta BSISC

Ref.: *RIC IX*, s.141, no: 14a. *XVII*; *LRBC II* 1331.

18. AE, 17 mm, 2.8 gr., Env. No: 03. A.3. 623

II. Valentinianus (M.S. 375-392)

Constantinopolis M.S. 388 – 392

Öy. Sa a dönük, diademli, pelerinli, zırhlı II. Valentinianus büstü. DN
VALENTI(NIANVS PF AVG)

Ay. Sola do ru giden Victoria. Sa da yerde bir sava esiri var. SAL(VS REI P)VBLICAE, Altta CONS?

Ref.: *RIC IX*, s.234, no:86a; *LRBC II* 2183

19. AE, 14 mm, 1.0 gr., Env. No: 02. A.3. 58

I.Theodosius (M.S. 379 – 395)

Cyzicus M.S. 378 – 383

Öy. Sa a dönük, inci diademli, mi ferli, mızraklı ve kalkanlı I. Theodosius büstü. DNTH(EODO) SIVS PF AVG

Ay. Bir gemi üzerinde ayakta duran, sola dönük imparator. Sa da gemi dümeninde Victoria. Sol bo lukta bir çelenk. GLORIA ROMANORVM, Altta: SMKA

Ref.: *RIC IX*, s.242, no: 14 c.

20. AE, 24 mm, 5.3 gr., Env. No: 03. A.3. 300

Aelia Flaccilla

Cyzicus MS. 383-388

Öy. Sa a dönük, diademli, pelerinli Aelia Flacilla büstü.

AEL(FLAC)CILLA AVG

Ay. Ayakta duran, , elleri gö sünde ba lı olan, ba ı sa a dönük Aelia Flacilla. (S)ALVS REI PVBLICAE, Altta: SMK

Ref.: *RIC IX*, s.245, no: 24.

21. AE, 25 mm, 3.8 gr., Env. No: 03. A.3. 457

Arcadius (M.S. 395-408)

Constantinopolis M.S. 388-392

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli, zırlı Arcadius büstü.

D(N)ARCADI (VSPFAVG)

Ay. Sola do ru giden, omzunun üzerinde ödül ta ıyan ve bir esiri sürükleyen Victoria. Sol bo lukta Christogram. (SALVS REI P) VBLICAE, Alta:

CONSA

Ref.: *RIC IX*, s. 234, no: 86c; *DOC 92*; *LRBC II 2185*.

22. AE, 14 mm, 1.0 gr., Env. No: 02. A.3. 59

M.S. 392-395

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli, zırlı Arcadius büstü.

(DNARC)ADIVS PF AVG

Ay. Sa a do ru giden, at üzerinde, sa elini yukarıya kaldırmı Arcadius.

GLORIA (ROMANRVM), Alta CONS-

Ref: *RIC IX*, s.236, no: 89a; *DOC 164-165*; *LRBC II 2190*

23. AE, 16 mm, 1.9 gr., Env. No: 03. A.3. 699

M.S. 395-401

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli, zırlı Arcadius büstü. DN

ARCADIVS PF AVG

Ay. Sa da elindeki çelengi kar ısında duran, sa elinde mızrak ve sol elinde kalkan tutan mparator'un ba ına koyarak mparator'u onurlandıran Victoria.

VIR(TVS) EXERCITI, Alta: CONSA

Ref.: *RIC X*, s.246, no:60; *LRBC II 2205*; *DOC 218*.

24. AE, 17 mm, 2.7 gr., Env. No: 03. A.3. 860

Nicomedia M.S. 401-403

Öy. ¾ profilden betimlenmi , mi ferli, inci diademli Arcadius büstü. Sa

elinde mızrak, sol elinde kalkan tutuyor. DNARCADI VSPFAV(G)

Ay. Tahtta oturan, mi ferli, zırlı, sa elinde uzun bir asa, sol elinde globus üzerinde Victoria'yı tutan ve sa aya ının altında gemi pruvası olan

Constantinopolis. CONCORD(IA) AVGG, Alta: SMNA

Ref.: *RIC X*, s. 248, no: 91; *DOC 243*; *LRBC II 2442*.

25. AE, 17 mm, 2.1 gr., Env. No: 02. A.3. 236

Cyzicus M.S. 406-408

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli Arcadius büstü. Solda bir yıldız. DN

ARCADIVS P (F AVG)

Ay. Ayakta duran üç imparator. Ortada yer alan ve diğer imparatorlardan daha küçük olan, mızrak ve globus tutan imparator Theodosius. Diğer iki imparator ise mızrak ve kalkan tutmakta. GLO(RIA ROMA)NORVM, Altta: SMKB (Kyzikos)
Ref.: *RIC X*, s.251, no:148; *DOC 256*; *LRBC II 2590*.
26. AE, 15 mm, 1.5 gr., Env. No: 03. A.3. 669

Eudoxia

Nicomedia M.S.400-401

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli Aelia Eudoxia büstü. Yukarıda ortada, Tanrı'nın çelenk tutan eli var.(AE)L EVDXIA AVG
Ay. Bir gö üs zırhı üzerinde sa a do ru oturan Victoria. Victoria, bir sütun üzerine dayalı olan kalkana Chi-Rho yazmakta. .SALV(S REI PVBLIC)AE, Altta: SMN-
Ref.: *DOC 279-281*; *LRBC II 2445*.
27. AE, 18 mm, 2.2 gr., Env. No: 03. A.3. 468

Constantinopolis M.S. 403-404

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli Eudoxia büstü. Yukarıda ortada, Tanrı'nın çelenk tutan eli. AEL EVDXIA AVG
Ay. Cepheden betimlenmi , tahtta oturan Eudoxia. Ba mın üzerinde Tanrı'nın çelenk tutan eli. GLORIA ROM(A)NORVM, Altta: CON
Ref.: *RIC X*, s.247, no:78.
28. AE, 18 mm, 2.3 gr., Env. No: 03. A.3. 624

Honorius (M.S. 393-423)

Cyzicus M.S. 392-395

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli Honorius büstü. (DN H)ONORI(VS PF AVG)
Ay. Sa a do ru giden, at üzerinde olan imparator Honorius. GLORIA ROMANORVM, Altta: SMKB
Ref.: *RIC IX*, s. 247, no: 29c; *DOC 703*; *LRBC II 2576*
29. AE, 16 mm, 2.2 gr., Env. No: 02. A.3. 251

Antiochia M.S. 395-402

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli Honorius büstü. DN HONORI(VS PF AVG)

Ay. Sa da elindeki çelengi kar ısında duran, sa elinde mızrak ve sol elinde kalkan tutan imparatorun ba ına koyarak imparatoru onurlandıran Victoria. VIRTVS EXERCITI, Altta: ANTA

Ref.: *DOC 762; LRBC II 2793; RIC X*, s.247, no:72

30. AE, 19 mm, 2.5 gr., Env. No: 03. A.3. 725

Roma M.S. 402-409

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli Honorius büstü. DN HONORI(VS PF AVG)

Ay. Ayakta duran, sa elinde mızrak, sol elinde globus üzerinde Victoria tutan Roma. Sa da P, Solda OF. VRBS RO(MA F)ELIX, Altta: SMROM
Ref.: *DOC 728*.

31. AE, 16 mm, 2.1 gr., Env. No: 03. A.3. 797

Cyzicus M.S. 403-408

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli Honorius büstü. Solda bir yıldız. DN HONORIVS P AVG

Ay. Ayakta duran üç imparator. Arcadius, Honorius ve II. Theodosius Ortada yer alan, di er imparatorlardan daha küçük olan, mızrak ve globus tutan imparator II. Theodosius. Di er iki imparator ise ellerinde mızrak ve kalkan tutmakta. GLORIA ROMANORVM, Altta: SMKB

Ref.: *DOC 773; LRBC II 2591*.

32. AE, 15 mm, 1.5 gr., Env. No: 03. A.3. 670

II. Theodosius (M.S. 402-450)

Cyzicus M.S. 402-408

Öy. Diademli, mi ferli ve pelerinli, 3/4 profilden II. Theodosius büstü. Sa elinde mızrak, sol elinde kalkan tutuyor. DN THEODOSIVS PF AVG

Ay. Tahtta oturan, sa a dönük, mi ferli, zırlı, sa elinde uzun bir asa, sol elinde globus üzerinde Victoria'yı tutan ve sa aya ının altında gemi pruvası olan Constantinopolis. CON(CORDIA) AVGG, Altta: SMK?

Ref.: *DOC 300; LRBC II 2588*.

33. AE, 18 mm, 2.5 gr., Env. No: 03. A.3. 465

Heraclea M.S. 425-435

Öy. Sa a dönük, inci diademli, pelerinli II. Theodosius büstü. DN THEODOSIVS (PF AVG)

Ay. Çelenk içinde haç. Altta: SMHA
Ref.: *RIC X*, s.275, no:442; *LRBC II* 2004.
34. AE, 12 mm, 0.6 gr., Env. No: 02. A.3. 179

I. Leo M.S.450-457

Öy. Sa a dönük, diademli, I. Leo büstü. Lejand silik.
Ay. Monogram. Darp yeri belirsiz.
35. AE, 0.9 mm, 0.6 gr., Env. No: 03. A.3. 452

Bizans Dönemi (M.S.491-1453)

Anonim Bakır Follis MS. 976-1025

Öy. Cepheden betimlenmiş sa'nın büstü. (IC-XC)
Ay. IH XR b L bASIL
36. AE, 30 mm, 11.4 gr., Env. No: 03. A.3. 561

Osmanlı Dönemi (1299-1923)

II. Mahmut (H. 1223-1255, M. 1808-1839)

Yüzlük

Öy. Adli Tu ra
Ay: duribe fi / Kostantiniye.
Tarih: 1223, Sene 26. Noktalı.
Ref.: Nuri Pere, No: 824, stanbul, 1968.
37. AR, 30 mm, 6.6 gr., Env. No: 03. A.3. 909

Abdülmeccid (H. 1255-1277, M. 1839-1861)

Yirmi Para

Öy. Tu ra, sene 19.
Ay. Azze nasrühü duribe fi Kostantiniye,1255, devren yazılıdır.
Tarih: 1255, Sene 19.
Ref.: Nuri Pere, No: 904, stanbul, 1968.
38. AE, 31 mm, 9.7 gr., Env. No: 03. A.3. 585

V. Mehmet Re ad H. 1327 (M. 1909)

On Para

Öy. Ortada Tu ra, Re ad sene?, çevresinde Hürriyet, Müsavat, Adelet.
Ay. Ortada 10 para. Çevresinde: Duribe fi devlet-i Osmaniye Kostantiniye
1327.

Ref.: Nuri Pere, No: 1062, stanbul, 1968.
39. NK, 19 mm, 2.4 gr., Env. No: 02. A.3. 157

Avusturya İmparatorluk Dönemi

I. Franz 1816

Öy. Kalkan üzerinde çift başlı kartal. Üstte ise imparatorluk tacı. K. K.

OESTER REICHISCHE SCHEIDE MUNZE

Ay. Lejand ve tarih. EIN KREUZER1816

Ref.: http://coinquest.com/cgi-bin/cq/coins?main_coin=8238, 11Mart 2014.

40. AE, 26 mm, 8.0 gr., Env. No: 02. A.3. 157

KAYNAKÇA VE KISALTMALAR

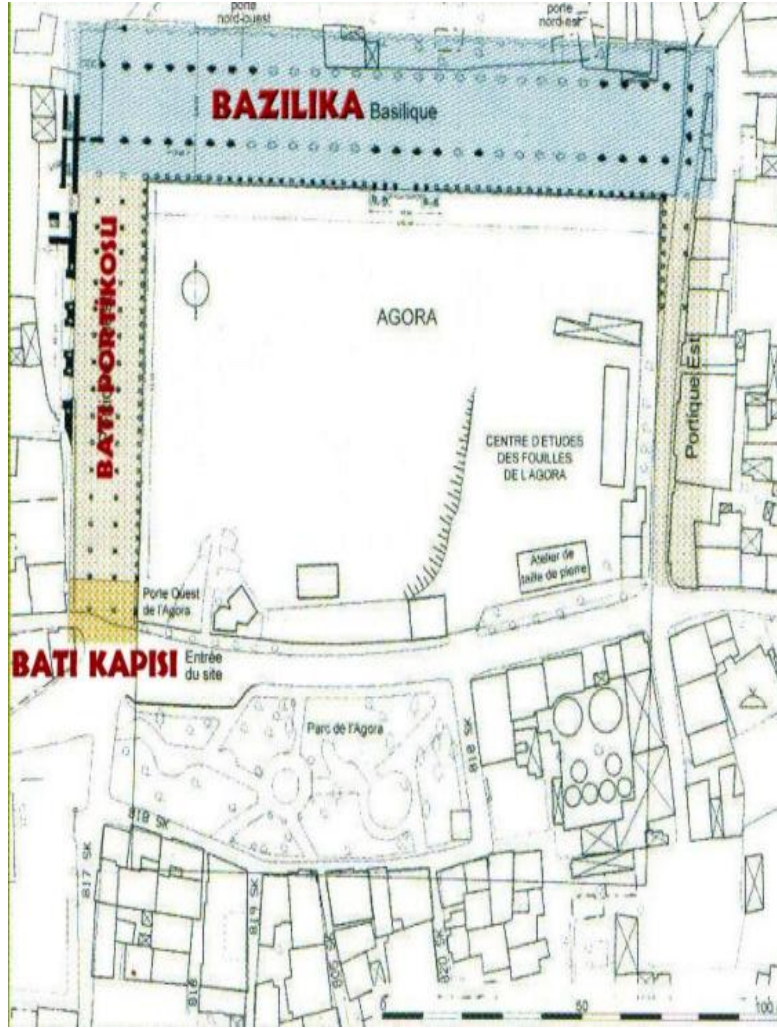
- Akurgal, Ekrem, *Anadolu Uygarlıkları*, stanbul, Net Yayınları, 1995.
- Arundell, F.V.J. *İzmir Hakkındaki Tarih Araştırmaları ve İncelemeleri*, (Çev. A.Z. Ökmen), İzmir, 1949, s. 13.
- BMC Ionia*, A Catalogue of the Coins in the British Museum. Catalogue of the Greek Coins of Ionia, (R.S.Poole), London, 1892.
- BMCLydia*, A Catalogue of the Coins in the British Museum. Catalogue of The Greek Coins of Lydia (B.V. Head), London, 1901.
- BMCPPhrygia*, A Catalogue of the Coins in the British Museum. Catalogue of the Greek Coins of Phrygia, (B.V. Head), London, 1906.
- Cadoux, Cecil John, *İlk Çağda İzmir*, çev: Bilge Umar, stanbul, 2003.
- DOC*, Catalogue of in the Dumbarton Oaks and Whittemore Collection Late Roman Coins, (Philip Grierson, and Melinda Mays), Washington, 1992.
- DOC 3* Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection, Volume 3, (Philip Grierson), Leo III to Nicephorus III 717-1081, Part 2 Basil I to Nicephorus III (867-1081) Washington D.C, 1973.
- Ersoy, Akın, "2007 Yılı Smyrna Antik Kenti Kazısı", 30. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 2009, s.33-47.
- Ersoy, Akın – Önder, Mehmet, *Antik Smyrna: Seçilmiş Eserler ve Sikkeler (2007-2009)*, İzmir, 2011.
- Gül, Yusuf, *Agora ve İzmirli Homeros*, İzmir, 1994.
- Klose, Dietrich O. A, *Die Münzprägung von Smyrna in der römischen Kaiserzeit*, Berlin, 1987.
- LRBC*, Late Roman Bronz Coinage, I-II, (R.A.G. Carson, P.V. Hill, J.P.C. Kent), New York, 1978.

- Naumann, Rudolf - Kantar, Selahattin, “Die Agora Von zmir”, *stanbul Forssschungen 17*, Berlin,1950.
- Pere, Nuri, *Osmanlılarda Madeni Paralar*, Yapı Kredi Bankasının Osmanlı Madeni Paraları Koleksiyonu, stanbul, Yapı Kredi, 1968.
- RIC II*, The Imperial Coinage. Vol II, Vespasian to Hadrian, (Harold Mattingly ve Edward A. Sydenham) London,1926.
- RIC III*, The Imperial Coinage. Vol III, Antoninus Pius to Commodus, (Harold Mattingly ve Edward A. Sydenham), London, 1930.
- RIC V-I*, The Imperial Coinage. Vol V Part I, Valerian to Florian (253–276), (Percy H. Webb), London, 1968.
- RIC VI*, The Imperial Coinage. Vol VI, From Diocletian’s (A.D.294) reform to the death of Maximinus (A.D. 313) (C.H.V. Sutherland), London, 1967.
- RIC VIII*, The Imperial Coinage. Vol VIII. The family of Constantine I (AD 337-364) (J.P.C.Kent), London, 1981.
- RIC IX*, The Imperial Coinage. Vol IX. Valentinian I to Theodosius I (J.W.E. Pearce,), London, 1951.
- RIC X*, The Imperial Coinage. Vol X. The divided empiere and to fall of the western parts. (J.P.C.Kent), London, 1994.
- Sear, D. R., *Byzantine Coins and Their Values*, second edition revised and enlarged, London 2006, s.375-380.
- Sevin, Veli, *Anadolu'nun Tarihi Co rafyası I*, TTK, Ankara, 2007.
- SNGCop.Aeolis*, Sylloge Nummorum Graecorum. The Royal Collection of Coins and Medals, Danish National Museum, Aeolis, Copenhagen, 1945.
- SNGvAullonien*, Sylloge Nummorum Geraecorum Deutschland, Münzsammlung Der Ionien, Nr. München, 1960.
- SNGTüb.Mysien- onien*, Sylloge Nummorum Geraecorum Deutschland, Münzsammlung Der Mysien- onien Universitat Tübingen, 4.Heft, Mysien-Ionien, Nr. 2174-3306, München, 1989.
- Whitting, P. D., “The Anonymous Byzantine Bronze”, *NC*,1955, s.89-98.
- http://coinquest.com/cgi-bin/cq/coins?main_coin=8238
- <http://imap.kured.org/izmiragora/index.htm>

NURGÜL DEMİRTAŞ

Res.2: zmir Agorası'nın Genel Görünümü

Res.3: zmir Agorası'nın Planı

NURGÜL DEMİRTAŞ

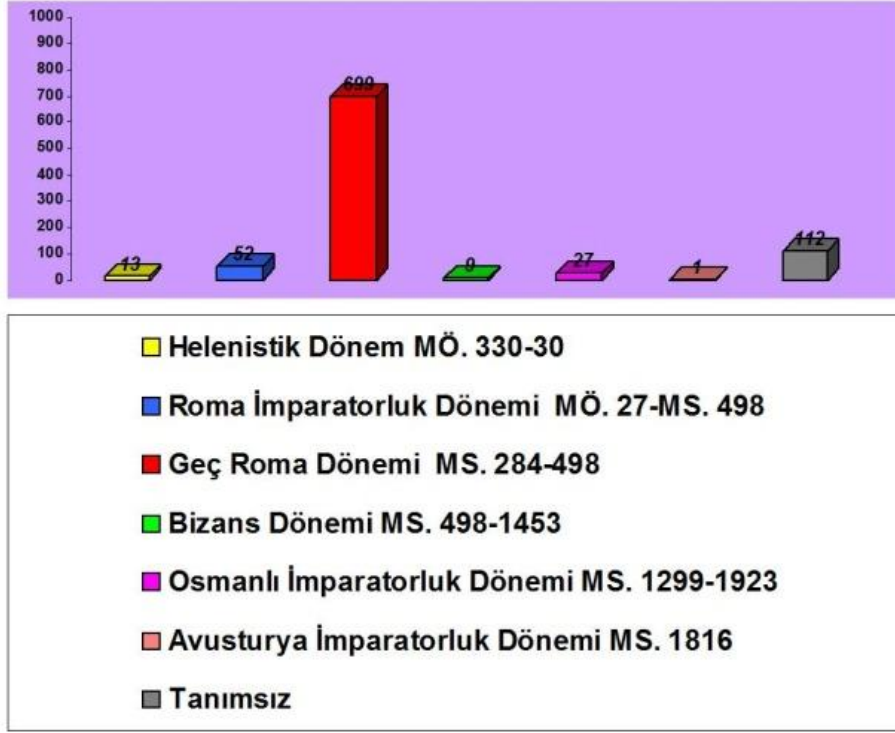
Res.4: Batı Galeri

Res.5: Bazilika (Kuzey Galeri)

NURGÜL DEMİRTAŞ

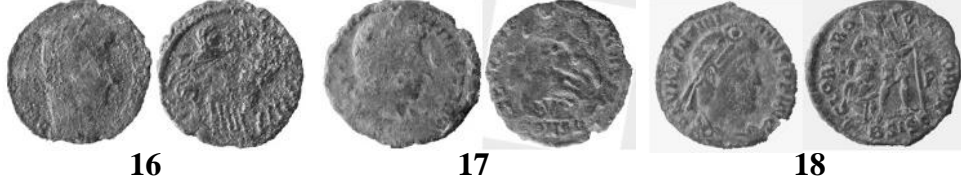
2002-2003 YILINDA İZMİR AGORA KAZISINDA BULUNAN SİKKELER

Res.6: Sikke Grafi i

Katalog

İZMİR (SMYRNA) AGORA KAZISI 2002-2003 YILLARI SİKKE BULUNTULARI

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

NURGÜL DEMİRTAŞ

40

Resimlerin Listesi*

Res.1: zmir (Smyrna) ve çevresi (Cadoux 2003)

Res.2: zmir Agorası'nın Genel görünümü (Ersoy 2011)

Res.3: zmir Agorası'nın Planı (<http://imap.kured.org/izmiragora/index.htm>)

Res.4: Batı Galeri

Res.5: Bazilika (Kuzey Galeri)

Res.6: Sikke Grafi i

Katalog 1-40

* Kayna ı gösterilmeyen resimler yazar tarafından çekilmi tir.